

УДК 929.6:378.4 (477.54+477.83)«199»

**Створення університетської символіки як  
приклад саморефлексії  
(на матеріалах конкурсів на створення символіки  
Львівського та Харківського університетів  
1990-х рр.)**

*Рачков Євген Сергійович*

У статті на основі компаративістського підходу та методу контент-аналізу досліджуються особливості проведення та матеріали конкурсів на створення символіки Львівського та Харківського університетів. Символіка розглядається як показник ідентичності університетської спільноти. Простежується вплив попередніх традицій на сучасний стан університетських символів та емблем.

**Ключові слова:** Львівський університет, Харківський університет, символ, емблема.

**Рачков Евгений.** Создание университетской символики как пример саморефлексии (на материалах конкурсов по созданию символики Львовского и Харьковского университетов 1990-х гг.). В статье на основе компаративистского подхода и метода контент-анализа исследуются особенности проведения и материалы конкурсов по созданию символики Львовского и Харьковского университетов. Символика рассматривается как показатель идентичности университетского сообщества. Прослеживается влияние предыдущих традиций на современное состояние университетских символов и эмблем.

**Ключевые слова:** Львовский университет, Харьковский университет, символ, эмблема.

**Rachkov Yevhen.** Formation of university symbols as an example of self-reflection (based on the materials of contests on the formation of symbols of Lviv and Kharkiv universities in 1990s). In the paper, we investigate the peculiarities of holding the contests on formation of symbols of Lviv University and Kharkiv University. The materials of these contests are examined as well. To cope with these tasks, we use the comparative approach and the content analysis method. Symbols are considered as indicator of university community identity. An impact of previous traditions on modern state of university symbols and emblems is traced.

**Keywords:** Lviv University, Kharkiv University, symbol, emblem.

Створення університетської символіки є складним та різнобічним процесом. Політична кон'юнктура, ідеологічні трансформації, загальні тенденції розвитку символіки та інші чинники впливають на зовнішній вигляд і змістовне наповнення університетських символів та емблем. Автори символіки – найчастіше представники університетської спільноти – за допомогою різноманітних візуальних сполучень прагнуть вписати культурний код університету в загальноуніверситетську традицію та одночасно наголосити на його нетривіальності.

Сьогодні є актуальним не тільки аналіз офіційно затвердженої та/або використовуваної університетської символіки, але й такої, що не була легітимізована та всупереч призначенню ніколи не застосовувалась для позначення університету. Яскравим прикладом такої символіки є матеріали конкурсів на створення емблеми класичних університетів України<sup>1</sup>, зокрема, Львівського та Харківського<sup>2</sup>. Компаративістський аналіз організації, проведення та результатів цих конкурсів дозволяє простежити трансформацію уявлень про класичний університет в Україні, його призначення та перспективи розвитку.

Матеріали конкурсів на створення емблеми Львівського та Харківського університетів були додані до реляційної бази даних емблем класичних університетів України, яка будується в СУБД Microsoft Access. База даних складається з 6 таблиць, які містять поля з атрибутивним та дескриптивним характером, а також детальний опис символіки, зображеної на досліджуваних одиницях аналізу. Реляційна база даних дозволила типологізувати зібрані візуальні джерела, а розроблена система категорій та індикаторів зробити їх контент-аналіз. Загалом до бази даних увійшло 108 зображень конкурсних проєктів.

Зібрані візуальні джерела разом із відповідною документацією зберігаються в музеях історії Львівського та Харківського університетів. Незважаючи на інформаційний потенціал, ці джерела залишаються поза увагою дослідників. Більше того, зберігаючись в музейних фондах в якості окремих справ, матеріали конкурсів не є впорядкованими. В окремих випадках важко з'ясувати авторство або загальну кількість варіантів конкурсних проєктів. Така ситуація відображає не лише складності поповнення та зберігання матеріалів у фондах музеїв історії університетів, але насамперед характерні риси самосвідомості «університетських мешканців». Саме тому особливо цікавим та плідним, на нашу думку, може стати погляд на зазначені матеріали як на приклад саморефлексії університетської спільноти, який дозволяє зрозуміти

<sup>1</sup> Говорячи про класичні університети України, маємо на увазі багатопрофільні вищі навчальні заклади, які були засновані на сучасній території України в дорадянський і радянський періоди та мають усталену університетську традицію (загалом налічується 9 таких університетів).

<sup>2</sup> Сучасні назви університетів: Львівський національний університет імені Івана Франка, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

окремі «наративи», що конструюють університетський текст пам'яті. Вочевидь саме матеріали конкурсів на створення університетської символіки краще інших символів та емблем дозволяють зрозуміти окремі віхи «позитивної» та «негативної» університетської пам'яті.

Авторами конкурсних проектів Львівського та Харківського університетів були переважно викладачі та студенти. Усі вони запропонували власне бачення українського класичного університету. В окремих випадках краще зрозуміти їх думку дозволяють пояснювальні записки, що додавалися до зображень та містили детальний опис проекту. Загалом збереглося 8 пояснювальних записок (по 4 записки кожного університету). Особливий інтерес являють супровідні офіційні документи (ухвали Вченої ради, накази ректора університету або рішення оргкомітету конкурсу), які допомогли зрозуміти загальний перебіг конкурсів та основні проблеми їх організації та проведення.

Необхідно відзначити, що наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст., враховуючи нові політико-економічні та соціокультурні умови, класичні університети України постали перед необхідністю конструювання нової університетської символіки. Протягом 1990-х – 2000-х рр. у більшості класичних університетів з'явилася офіційно затверджена емблема. Загалом, можна казати про своєрідну моду на створення гербів та квазігеральдичних емблем університетів та їх структурних підрозділів, яка розпочалася з середини 1990-х рр. та триває до сьогодні. Оновлення символіки, як правило, було пов'язане з ювілеями та річницями університетів, зміною їх офіційного статусу або іншими подіями (наприклад, виготовленням штандартів, створення офіційного сайту тощо) [16, с. 54 – 55].

У Львівському університеті ідея оновлення існуючої символіки була запропонована раніше серед інших класичних університетів України, а саме восени 1991 р. [3]. Політична кон'юнктура кінця 1980-х – початку 1990-х рр. та інтенції громадськості Львова щодо надання місту статусу культурної столиці незалежної України безперечно сприяли цьому. Використовувати існуючі на той час поодинокі університетські символи та емблеми радянського часу стало «незручно». Заповнити утворену прогалину мала нова офіційно затверджена символіка університету.

25 листопада 1991 р. була прийнята ухвала Ради Львівського університету про проголошення конкурсу на створення герба та прапора навчального закладу. У документі, зокрема, зазначалась необхідність створення конкурсного журі з представників громадських організацій і членів Ради та звернення до ректора університету з проханням розробити умови конкурсу [19].

У короткій термін згідно прийнятої ухвали була розроблена концепція майбутнього герба та прапора університету. Дана концепція стала однією з перших документально оформлених стратегій створення символіки класичних університетів в Україні. Практично всі її



положення знайшли відображення у символіці різноманітних вищих навчальних закладів. Концепція, зокрема, передбачала, що майбутній герб має відповідати геральдичним нормам, враховувати специфіку навчального закладу як класичного університету, відобразити історичне минуле регіону та державну приналежність університету через використання окремих елементів символіки України. Передбачалось, що герб міг використовуватися як складова частина прапора університету, архітектурний елемент фасаду будівель, атрибут урочистих заходів. Зображення герба могли містити офіційні документи, друкована продукція та рекламно-сувенірні вироби. Сформована в 1991 р. концепція не змінилася протягом усього часу проведення конкурсу [4].

Протягом 1992 р. на конкурс було подано лише 4 проекти [3]. У зв'язку з тим, що кількість робіт виявилася замалою, а жоден з проектів цілком не задовольнив журі, ініціативна група звернулася до адміністрації Львівської академії мистецтв<sup>3</sup> з проханням залучити співробітників навчального закладу до участі у конкурсі [3]. У результаті конкурс поповнився ще одним проектом.

Протягом наступних років на конкурс не було подано жодної роботи [3]. Саме тому у грудні 1995 р. ректорат Львівського університету прийняв рішення про проголошення повторного конкурсу на герб та прапор навчального закладу [7]. Зрештою протягом 1996 р. на конкурс було подано ще 3 проекти [3]. Загалом протягом 1991 – 1996 рр. на конкурс було подано 8 проектів (більше 60 варіантів герба та прапора/хоругви університету).

Підсумки конкурсу було підбито у березні 1999 р. шляхом таємного голосування. Найбільшу кількість голосів (33 з 41 голосу) фахова комісія віддала одному з проектів, запропонованому та розробленому у співавторстві головою Українського геральдичного товариства А. Б. Гречило [14; 17]. 19 березня 1999 р. герб, великий герб та хоругва Львівського університету були затверджені на засіданні Вченої ради [1]. Пришвидшенню процесу затвердження основних університетських символів сприяла підготовка до надання університету статусу «національного».

В основу проекту була покладена ідея відображення історичної традиції та регіонального значення Львівського університету. На гербі на синьому полі зображений золотий лев, який тримає у лапі трисвічник. Зображення трисвічника було взято з печатки Українського таємного університету авторства графіка Р. А. Лісовського [12]. Герб подано на щиті, вписаному у декоративний картуш, на якому міститься Державний герб України та дата заснування університету. Під щитом на синій стрічці девіз золотом «*Patriae decori civibus educandis*» (з лат. «Окрасою батьківщини є освіченість громадян») [5, с. 2]. На великому гербі (окрім малого герба університету) зображено дві

<sup>3</sup> Сучасна назва – Львівська національна академія мистецтв.



жінки, які символізують алегорію науки і мудрості (Афіна) та алегорію пильності (жінка з дзеркалом, у яке заглядає змія). Під щитом зображена розгорнута книга з девізом університету. Зображення алегоричних фігур було запозичено з печатки університету кінця XVIII ст. [2]. Хоругва Львівського університету, форма якої візуально нагадує середньовічні церковні вексиліуми, містить зображення лева та трисвічника [15].

Загальні організаційні проблеми конкурсу Львівського університету виявилися й у конкурсі на створення символіки Харківського університету. Останній тривав протягом 1998 – 1999 рр. та співпав з двома важливими подіями у житті університету: з призначенням нового ректора та з наданням навчальному закладу у 1999 р. указом Президента України статусу «національного» і присвоєнням імені його засновника. Ці події вплинули як на перебіг конкурсу, так і на формування символіки університету на сучасному етапі. На початку конкурсу були розроблені умови його проведення. Зазначалось, що створювана емблема має відображати історію університету як навчального і наукового центра України, бути лаконічною та не перевантаженою деталями [18]. Конкурс на створення символіки Харківського університету складався з 2 етапів. На першому, який тривав протягом 1998 р., було представлено 17 проектів. Жодна з запропонованих емблем не відповідала вимогам організаторів, тому було прийнято рішення провести додатковий етап конкурсу. На другому етапі, який тривав протягом 1999 р., було представлено 28 проектів, більшість з яких становили доопрацьовані емблеми. У результаті було прийнято рішення відібрати кращі проекти та продовжити роботу щодо їх вдосконалення. Сьогодні в Музеї історії університету зберігається 37 конкурсних проектів (58 варіантів емблеми університету). На відміну від Львівського університету, жодна з запропонованих робіт на конкурсі у Харківському університеті ніколи не використовувалася для позначення навчального закладу. Сучасний герб Харківського університету був затверджений під час підготовки до святкування його 200-річного ювілею на засіданні Вченої ради 27 травня 2004 р. Автором концепції емблеми став ректор університету В. С. Бакіров. Герб має форму геральдичного щита французької форми синього кольору, в центрі якого розміщена золота літера «У» (форма літери була взята з «Української абетки» художника Г. І. Нарбути). Щит обрамлений золотим вінком з лаврового та дубового гілля – міжнародними символами слави та доблесті відповідно [10, с. 227, 149], які традиційно використовувалися на дореволюційному етапі історії російських університетів. Над щитом розташована дата заснування університету. Нижче міститься девіз «Cognoscere, docere, erudire» (з лат. «Пізнавати, навчати, просвіщати») [9, с. 294].

Як можна побачити, конкурс у Харківському університеті проходив більш жваво та відзначився значно більшою кількістю проектів. Цьому, по-перше, сприяла активність представників університетської

спільноти самого університету та інших навчальних закладів міста, а, по-друге, власне формат конкурсу, який передбачав створення спрощених варіантів емблем, зокрема, таких, що можуть не відповідати геральдичним нормам.

Представлені на конкурсах Львівського та Харківського університетів матеріали є доволі різнобічними за формою втілення ідеї та використовуваними символами. Враховуючи семантичний аспект, їх можна розподілити на кілька груп. Для Львівського університету це герби (49 зображень) та логотипи (1 зображення), а для Харківського – герби (11 зображень), квазігеральдичні емблеми (7 зображень) та логотипи (40 зображень) [15]. Пояснення прихильності авторів конкурсних проектів Харківського університету до створення логотипів можна віднайти в одній із пояснювальних записок до конкурсної роботи. В ній, зокрема, говориться про складність створення герба для позначення університету та необхідність розроблення більш спрощеного та зрозумілого зображення [11]. У рамках конкурсу у Львівському університеті також було запропоновано 10 варіантів хоругви та 2 варіанти прапора навчального закладу. Ідея створення хоругви університету вочевидь належала А. Б. Гречило. Цікаво, що візуально запропоновані хоругви були схожими на церковні вексиліуми. Така подібність не є випадковою. У цьому прослідковується прагнення створити символічний зв'язок між сучасним університетом та його прародителем – єзуїтською колегією, відкритою у Львові у 1608 р.

Серед запропонованих проектів обох університетів більшість містила корпоративні символи та емблеми. З-поміж корпоративної символіки Львівського університету (45 зображень) найбільш популярними були зображення року заснування навчального закладу (36 зображень) та трисвічника (36 зображень) [15]. Останнє, як уже зазначалося, було взяте з печатки Українського таємного університету. У даному контексті трисвічник є не лише символом світла, ясності та істини [10, с. 387], але може сприйматися як символ боротьби українського народу за відстоювання національних прав та свобод. Можливо, саме таке трактування зробило це зображення одним з найбільш популярних серед конкурсних проектів. Іншими менш використовуваними корпоративними символами університету була назва університету латиною «Universitas Leopoliensis» (18 зображень), університетське гасло «Patriae decori civibus educandis» (15 зображень) та зображення алегоричних фігур. Усі вони були взяті з університетської печатки кінця XVIII ст., яка міститься у дипломі 1784 р. разом із краєвим гербом Галичини [2].

Цікаво, що зображення головного корпусу університету (колишнього будинку Галицького сейму) міститься лише в 3 роботах. З одного боку, це пояснюється небажання авторів деяких проектів використовувати для позначення університету символи радянського часу. Необхідно



відзначити, що тенденція використовувати зображення будівель університетів у корпоративній символіці у радянський час набула поширення серед багатьох вищих навчальних закладів. Зображення головного корпусу Львівського університету, зокрема, можна побачити на символіці комсомольської організація та символах університету, приурочених до його 300-річного ювілею. З іншого боку, зображення головного корпусу як частини університетського простору є важливим для спільноти Львівського університету (про що, зокрема, свідчить популярність цього зображення на сучасному етапі), але доволі «незручним» для використання у геральдиці.

Вимагає пояснення відсутність у конкурсних роботах зображення «покровителя» Львівського університету І. Я. Франка, чие ім'я університет носить з 1940 р. [6, с. 48]. Можливих пояснень декілька. Насамперед очевидна складність використання такого зображення на університетському гербі. Також необхідно відзначити, що основним завданням розробників нової символіки було зображення Львівського університету як «найвизначнішого ВУЗу на Західній Україні» [12]. Заглиблення авторів конкурсних проєктів у символіку університету XVII – XVIII ст. залишило деякі символи та емблеми більш пізнього часу поза увагою.

Серед конкурсних робіт Харківського університету найбільш популярними корпоративними символами (52 зображення) було зображення абрєвіатури (ХДУ/ХНУ) (41 зображення), головного корпусу (24 зображення) та року відкриття університету (17 зображень) [15]. Особливу увагу заслуговують проєкти з зображенням пам'ятника засновнику університету В.Н. Каразіну (4 зображення), збудованого з нагоди 100-річчя університету. Пам'ятник кілька разів змінював місце розташування [8, с. 123]. Сьогодні він знаходиться біля входу до головного корпусу університету та є одним з символів навчального закладу.

Кількість конкурсних проєктів Львівського та Харківського університетів з міжнародною символікою є трохи меншою, ніж з корпоративною. Найбільш популярними міжнародними символами Львівського університету (43 зображення) була розгорнута книга (36 зображень), літери «АΩ» (22 зображення) та лавровий вінок (7 зображень) [15]. Якщо зображення книги (міжнародного символу просвіти, знання та освіти) [10, с. 196] та лаврового вінка є традиційним елементом геральдики класичних університетів України, то поєднання першої та останньої літери грецького алфавіту «АΩ» – доволі специфічним. В даному випадку цей знак використовується як символ «всього початкового та кінцевого у всесвіті» [13]. Хоча не варто відкидати і релігійну складову цього символу, який вочевидь має сприяти усвідомленню зв'язків між сучасними та середньовічними університетськими традиціями.

З-поміж міжнародних символів Харківського університету (25 зображень) найбільш популярними також є розгорнута книга (16 зображень) та лаврове гілля (3 зображення) [15]. Помітним є бажання окремих авторів наголосити на зв'язку між сучасним навчальним закладом та його родоначальником – Імператорським Харківським університетом. Це прагнення, зокрема, простежується в активному використанні лаврового та дубового гілля. Вперше вони зустрічаються на Утверджувальній грамоті Імператорського Харківського університету та потім повторюються на багатьох інших знаках та емблемах [9, с. 292]. Водночас окремі символи були запозичені з радянського часу, наприклад: факел, планета, модель атома тощо [15].

Важливим є питання щодо використання державної та регіональної символіки у конкурсних роботах. Серед запропонованих робіт у Львівському університеті більшість містила державну символіку (32 зображення): малий герб України (26 зображень) та/або поєднання жовто-блакитних кольорів (21 зображення) [15]. Важливість використання державних символів обґрунтовувалась ще у концепції герба Львівського університету 1991 р. [4]. У Харківському університеті, державну символіку містила майже половини серед запропонованих емблем (27 зображень). Це також малий герб України (17 зображень) та/або поєднання жовто-блакитних кольорів (22 зображення) [15]. Використання державної символіки вочевидь свідчить про прагнення підкреслити внесок університетської спільноти у становлення та розвиток незалежності України.

Водночас помітною є кількість емблем з регіональною символікою. Одним з найбільш популярних символів серед конкурсних робіт Львівського університету був лев – земельний знак Західної України (45 зображень) [15]. Використання «Галицького Лева» не лише підкреслює регіональне значення університету, але вказує на зв'язок між університетом та містом, іншими словами, «належність університету до міста Львова» [13]. У деяких роботах зображення лева було взято з середньовічної печатки львівського магістрату. З-поміж конкурсних проектів Харківського університету найбільш популярними регіональними символами були зображення сучасного герба Харкова та його окремих елементів (рогу достатку або кадуцея) (10 зображень) [15]. Використання регіональної символіки, з одного боку, вказує на визнання ролі місцевої громади у заснуванні Харківського університету, а з іншого боку, на історичне значення навчального закладу у розвитку міста та регіону.

Необхідно відзначити, що використання державної та регіональної символіки в якості складової частини загальноуніверситетської емблеми є цілком характерним для класичних університетів України на сучасному етапі. Сьогодні державна символіка міститься на гербах щонайменше 7, а регіональна – 4 класичних університетів [15].



Переходячи до висновків, відзначимо, що матеріали конкурсів на створення символіки Львівського та Харківського університетів є яскравим прикладом саморефлексії університетської спільноти. Обидва навчальні заклади позиціонувалися авторами конкурсних проектів як класичні університети з тривалою історією та сталою традицією. Намагаючись наголосити на певних етапах їх розвитку, автори робіт прагнули відобразити символічний зв'язок між сучасним університетом та його відповідними «місцями пам'яті». Для Львівського університету такими мнемонічними місцями стала єзуїтська колегія, університет перших століть австрійського періоду та Український таємний університет, для Харківського – Імператорський Харківський університет. Аналіз символіки Львівського університету продемонстрував наявність розлому між радянською та сучасною університетською традицією, яка відобразилась у неоднозначному сприйнятті символіки університету радянського часу та переважанні символів та емблем дорадянського періоду. Харківський університет натомість легітимізував себе історично за рахунок не лише дорадянської, але і радянської традиції. Його університетський текст пам'яті виявився більш цілісним та тяглим. Незважаючи на те, що більшість з конкурсних робіт Львівського та Харківського університетів ніколи не використовувалися для їх позначення, усі вони зіграли важливу роль в осмисленні концепту класичного університету та опосередкованому конструюванні візуального образу цих навчальних закладів.

#### *Література*

1. Витяг з протоколу засідання Вченої ради Львівського державного університету імені Івана Франка №21/3 від 19 березня 1999 р. «Про Герб університету» // Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка.
2. *Гречило, А. Б.* Символи Львівського національного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] / А. Б. Гречило // Каменяр. – Режим доступу: [http://kameniar.franko.lviv.ua/cms/?Kamenyar\\_No9%2C\\_grudenmz\\_2008\\_r\\_Simvoli\\_Lmzvivsmzkogo\\_nacionalmznogo\\_universitetu\\_imeni\\_Ivana%0AFranka/](http://kameniar.franko.lviv.ua/cms/?Kamenyar_No9%2C_grudenmz_2008_r_Simvoli_Lmzvivsmzkogo_nacionalmznogo_universitetu_imeni_Ivana%0AFranka/). Доступ – 12.04.2015 р.
3. Звіт про результати проведення конкурсу на герб та прапор Львівського університету // Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка.
4. Концепція герба Львівського державного університету ім. І. Франка. Проект // Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка.

5. Корпоративний гербівник Українського геральдичного товариства. – Львів, 2010. – Вип. 1.
6. Львівський університет / В. П. Чугайов (відп. ред.), С. А. Макарчук, Д. С. Григораш. – Львів, 1986.
7. Наказ ректора Львівського державного університету ім. І. Франка №469 від 16 березня 1996 р. «Про проголошення конкурсу на Герб та прапор Львівського державного університету імені І. Франка» // Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка.
8. *Посохов, С. И.* О памяти и памятниках в университетской истории / С. И. Посохов // История и историческая память: межвуз. сб. науч. тр. – Саратов; Ставрополь, 2012. – Вып. 6. – С. 117 – 131.
9. *Посохов, С. И.* Символы и эмблемы Харьковского университета / С. И. Посохов // Вспомогательные исторические дисциплины в пространстве гуманитарного знания: Матер. XXI Междунар. конф. – М., 2009. – С. 291 – 294.
10. *Похлебкин, В. В.* Словарь международной символики и эмблематики / В. В. Похлебкин. – 3-е изд. – М., 2001.
11. Пояснювальна записка до конкурсного проекту // Музей історії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Ф. 7 – О. 7 – П. 5.
12. Пояснювальна записка до конкурсного проекту А. Б. Гречило // Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка.
13. Пояснювальна записка до конкурсного проекту В. М. Качмара // Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка.
14. Протокол засідання лічильної комісії по визначенню пріоритетності у визнанні I і II місця проектів герба та прапора Львівського державного університету імені І. Франка 1999 р. // Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка.
15. *Рачков, Є. С.* База даних емблем класичних університетів України / Є. С. Рачков // СУБД Microsoft Access. – 2015.
16. *Рачков, Є. С.* Сучасні тенденції розвитку символіки класичних університетів України: між брендом та традицією / Є. С. Рачков // Збірник тез доповідей круглого столу «Суспільна місія класичного університету: історія, сучасність, перспективи», м. Харків, 20 лютого 2015 р. – Х., 2015. – С. 53 – 57.



17. Результати таємного голосування на кращий проект герба Львівського державного університету ім. І. Франка 1999 р. // Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка.
18. Умови конкурсу на створення емблеми Харківського державного університету // Музей історії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Ф.7 – О.7 – П.5.
19. Ухвала Ради Львівського університету ім. І. Франка №13 від 25 листопада 1991 р. «Про проголошення конкурсу на Герб та прапор Львівського університету імені І. Франка» // Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка.